

Pregledni članak

UDK: 316.64-057.87:355.356(1-622 NATO)

Primljeno u uredništvo: 4. prosinca 2006.
Prihvaćeno za tisak: 29. prosinca 2006.

Studentska populacija i članstvo RH u NATO savezu

ĐANA LUŠA*

Sažetak

Provodeći periodična istraživanja o stavovima studentske populacije o članstvu u Europskoj Uniji i NATO Savezu, Atlantsko vijeće Hrvatske nastoji izdvojiti neke od predrasuda i uvriježenih stavova prisutnih među datom populacijom, te dobiti uvid u razinu informiranosti i poznavanja činjenica vezanih uz spomenute integracijske procese.

Ključne riječi: NATO Summit u Rigi, potpora javnosti, istraživanje, stavovi studentske populacije

Na summitu NATO-a, prvom u povijesti održanom na prostoru bivšeg Sovjetskog Saveza, potvrđena je uloga NATO-a kao globalnog instrumenta sigurnosti, koji ususret brojnim i nepredvidivim sigurnosnim izazovima 21. stoljeća korača svjestan svoje vitalne uloge, ali i mogućnosti daljnje transformacije, kako na političkom tako i na vojnom planu.

Čelnici NATO-a potvrdili su u Rigi da vrata Saveza ostaju otvorena za sve one zemlje koje budu ispunjavale strogo zadane kriterije, te time pridonosile euroatlantskoj sigurnosti i stabilnosti¹ – Hrvatskoj bi se ta vrata mogla odškrinuti već na sljedećem summitu 2008. godine, ukoliko nastavi dosadašnjim smjerom reformi.

*
Đana Luša, znanstvena novakinja – asistentica na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Lepušićeva 6, e-mail: giannalusa@yahoo.com

¹
Članak 10. Sjevernoatlantskog sporazuma dopušta pozivanje u Savez bilo koje europske države koja je u mogućnosti promicati načela sporazuma i pridonositi sigurnosti Sjevernoatlantskog područja. *NATO priručnik*, Ministarstvo obrane RH, Zagreb, 2000.

Za razliku od Albanije i Makedonije, Hrvatskoj pak predstoji i mukotrpan posao na planu jačanja potpore građana² za ulazak u Savez, koja se kreće na granici od oko 30 posto,³ koliko je i građana protiv, kao i onih koji još uvijek nisu formirali vlastito mišljenje.

U procesu približavanja NATO Savezu i ostvarivanja vanjskopoličkih ciljeva upravo podrška javnosti predstavlja jedan od ključnih elemenata. Poznata je činjenica, koju su u nekoliko navrata istaknuli visoko pozicionirani dužnosnici NATO-a, kako je u interesu i NATO Saveza i zemlje aspirantice da ta potpora bude što većeg postotka. Konsenzus političkih stranaka u Hrvatskoj po tom pitanju je postignut, međutim, još uvijek se čeka s pokretanjem javne debate kroz koju bi do izražaja došla neprocjenjiva uloga medija te nevladinih udruga i znanstvenih ustanova.

Uzroci slabe potpore hrvatske javnosti kriju se u neinformiranosti, nedostatku javne rasprave, široko rasprostranjenim strahovima, te akcentiranju i odvajanju procesa pridruživanja Europskoj Uniji.

Samo koordiniranim nastupima i argumentiranim izjavama moguće je parirati takvim duboko ukorijenjenim stavovima i zamjerkama građana, bilo da smatraju da je NATO prekasno intervenirao u sukobima na prostoru Jugoistočne Europe, da će se ulaskom u NATO Hrvatska odreći dijela svog suvereniteta, postati meta terorističkih napada, služiti američkim interesima, slati svoje vojnike da vode "tuđe" ratove ili, pak, žrtvovati svoj turizam.

Usporedimo li trenutnu potporu hrvatske javnosti ulasku u NATO (dvije godine prije očekivanog punopravnog članstva koje bi se trebalo poklopiti s obilježavanjem 60. godišnjice osnutka Saveza) s potporom javnosti sedam zemalja koje su postale članice 2004. godine dobivamo slijedeće pokazatelje: dvije godine prije ulaska u Savez najviša podrška zabilježena je u Rumunjskoj (oko 80%), zatim Bugarskoj (54-63%), Slovačkoj (59,8%), Estoniji (53%), Latviji (53%)⁴, Litvi (45%) te Sloveniji (39%)⁵.

Potpore javnosti članstvu u NATO Savezu u zemljama aspiranticama uvjetovana je brojnim čimbenicima: ekonomskim, socijalnim, kulturnim, povi-

2

"Pozdravlja se puna suradnja Hrvatske s Haškim sudom, te znatan napredak u provedbi održivih političkih, gospodarskih, pravnih i obrambenih reformi. Hrvatska se poziva da radi na jačanju javne potpore za svoje aspiracije da postane članica NATO-a." *Riga Summit Declaration*, <http://www.usembassy.lv/EN/site/nato>

3

Iako je teško naznačiti neke organizirane snage koje bi nastupale protiv ulaska Hrvatske u NATO, više je nego očito da je posljednjih godina došlo do pada popularnosti. Neke ankete iz 1994. i 1995. godine operirale su s 85 do 86% ispitanih koji su se izjašnjavali u prilog ulaska. No, kako je vrijeme odmicalo tako se podrška nešto smanjivala, da bi ipak stalno bila između 70-75%, sve do započinjanja rata protiv Iraka. Vidi detaljnije u: Vukadinović, R., *Hrvatska na putu u NATO*, Working Paper 11, vol. 5, Hrvatska udruga za međunarodne studije, Zagreb, 2006.

4

Podaci iz 2000. godine

5

Opširnije u: Zilberman, A., Webber, S., *Public Attitudes toward NATO Membership in Aspirant Countries*, http://www.deaf.ch/publications/e-publications/Pub_Image_Defence/Zilberman.pdf

jesnim, kao i ulogom medija koji u najvećoj mjeri utječu na formiranje ili mijenjanje stajališta građana.

Još jedan primjer iz bliže prošlosti i iskustava europskih tranzicijskih zemalja koje su od 1999. godine ušle u Savez pokazuje kako se put prema najbezbolnijem rješenju problema za Hrvatsku nalazi u činjenici da je samo u Mađarskoj i Sloveniji⁶ organiziran referendum na kojem su građani odlučivali o ulasku u NATO. Sadašnjost pruža dodatno olakšanje u obliku profiliranog stava da Hrvatska time ne ulazi u novi savez država i ne prenosi dio svog suvereniteta, te se konačna odluka o članstvu može donijeti i u parlamentu.⁷

Ostaje, ipak, otvoreno pitanje zaloga za budućnost, jer u NATO ne ulazi samo politička elita već cijelo društvo, koje mora kroz sve svoje segmente biti aktivno uključeno i poznato sa beneficijama koje pruža sistem kolektivne sigurnosti. Pomaci se naziru kroz donošenje Komunikacijske strategije za pristup Sjevernoatlantskom savezu, sadržaj koje široj javnosti još uvijek nije poznat, te osnivanje Državnog odbora za pristup Hrvatske NATO-u, kao i kroz sve veći medijski interes za teme vezane uz spomenuti proces. Pokretanje javne kampanje koje se najavljuje početkom ove godine, iziskuje pomno strateško planiranje i detektiranje skupina stanovništva koje će činiti ciljanu publiku kampanje, uz uvažavanje njihovih specifičnosti te korištenje odgovarajućih poruka u odgovarajućem trenutku.

Analiza rezultata istraživanja

U procesu informiranja građana Hrvatske o budućem članstvu u NATO Savezu, važna uloga namijenjena je i nevladinim udrugama, koje bi kroz spektar svojih aktivnosti trebale pružati objektivne informacije o prednostima ili eventualnim nedostacima članstva, te pokretanjem javne debate pomoći što efikasnijoj realizaciji programa predviđenih Komunikacijskom strategijom.

Atlantsko vijeće Hrvatske, kao udruga osnovana s ciljem promicanja ideje euroatlantizma, euroatlantskih integracija, te što uspješnijeg priključenja Republike Hrvatske NATO savezu, u tom pravcu djeluje od svog osnutka 2000. godine, ostvarujući svoje aktivnosti na tri područja: edukacija, informiranje te istraživanje.

Provodeći periodična istraživanja o stavovima srednjoškolske te studentske populacije o članstvu u Europskoj Uniji i NATO savezu, Atlantsko vijeće Hrvatske nastoji izdvojiti neke od predrasuda i uvriježenih stavova prisutnih

6 Rezultat referenduma za slovensku Vladu bio je obvezujući, a za mađarsku tek konzultativnog karaktera.

7 Prema članku 141. Ustava RH "odluke o udruživanju RH u saveze s drugim državama donose se na referendumu većinom glasova ukupnog broja birača u državi, a na temelju prethodne odluke Sabora 2/3 većinom zastupnika".

među datom populacijom, te dobiti uvid u razinu informiranosti i poznavanja činjenica vezanih uz spomenute integracijske procese.

Za ciljanu skupinu ovog istraživanja izabrani su studenti Fakulteta političkih znanosti, kao populacija koja bi po budućoj vokaciji trebala biti politički svjesnija i uključeniya u suvremena politička zbivanja, te koja bi, po pretpostavkama, putem medija i programa studija trebala biti informiranija od studenata drugih fakulteta o beneficijama i obvezama koje donosi članstvo RH u NATO savezu.

Istraživanje je provedeno u studenom 2006. godine (neposredno pred održavanje NATO Summita u Rigi) na uzorku od dvjesto studenata treće i četvrte godine Studija novinarstva i politologije Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, metodom anonimnog upitnika, bez vremenskog ograničenja.

Anketni upitnik sadržavao je 25 pitanja na koja su ispitanici odgovarali izborom između tri (jedno pitanje) ili dva ponuđena odgovora (16 pitanja) te navođenjem vlastitog mišljenja vezanog uz problematiku odnosa Hrvatske i NATO saveza (8 pitanja).

96% anketiranih znalo je da je NATO kratica za Organizaciju Sjevernoatlantskog sporazuma, a ne, kako je u pitanju bilo ponuđeno, Sjevernoatlantska organizacija za trgovinu ili Organizacija teritorijalne mornarice.

Čak 81 % studenata smatra kako sve članice NATO-a nisu ravnopravne u procesu donošenja strateški važnih odluka unutar Saveza, dok samo 19 % vidi sve članice potpuno ravnopravnim sudionicima odlučivanja i kreiranja NATO-ve politike.

Dodatnu potvrdu takvog stajališta nalazimo u brojci od 65% anketiranih koji definiraju NATO kao sredstvo za ostvarenje interesa SAD-a širom svijeta, čime potvrđuju uvriježeni stav prisutan u hrvatskoj javnosti kako SAD želi nametati svoju volju članicama Saveza koje bi služile njezinim ciljevima i interesima te "vodile njezine ratove".

Tvrđnju kako NATO širi demokraciju u svijetu jer su sve članice NATO-a demokratske zemlje podupire tek 32% anketiranih studenata, 65% protivi se takvoj tvrdnji dok 3% ispitanih nije ponudilo svoj odgovor.

Studenti kao glavne vrijednosti NATO saveza ističu: sigurnost, održavanje mira, jačanje demokracije, zaštitu zemalja članica, provođenje mirovnih misija, ravnopravnost, borbu protiv terorizma, partnerstvo, te utjecaj na globalnu politiku.

Veliki postotak studenata (čak 93%) zaokružilo je 'ne' kao odgovor na pitanje jesu li NATO-ve vojne misije identične mirovnim misijama UN-a. Prilikom nabiranja triju NATO-vih misija 118 studenata odlučilo se za misiju u Afganistanu, 81 na Kosovu, 56 u Iraku, 32 u Srbiji prilikom bombardiranja 1999. godine, 30 u BiH, te 15 u Africi. Bitno je istaknuti kako 40 ispitanika nije ponudilo odgovor, dok neznatan broj smatra kako NATO ima misije u Hrvatskoj, Iranu, Izraelu, Palestini i Indoneziji.

Prema očekivanjima, većina studenta smatra kako najveći utjecaj u Savezu imaju SAD (186 odgovora), Velika Britanija (55 odgovora), Francuska (22 odgovora), zatim slijede Njemačka, te ne-članice NATO-a Kina, Japan i Rusi-

ja. Studenti vide SAD kao najutjecajnu zemlju zbog njene ekonomske, političke i vojne moći, najviših izdataka za NATO, najvećeg broja vojnika, te daleko najviših ulaganja u znanstveno-tehnološki razvoj. Nadalje, drže da su SAD i Velika Britanija pritajeni kolonizatori, uključeni u sporove diljem svijeta kako bi progurali svoj vlastiti interes u borbi za naftu i ostale resurse.

Najmanji utjecaj u Savezu pripisan je Sloveniji (41 student), Slovačkoj (8 studenata), Mađarskoj (7 studenata), te Češkoj, Litvi i Latviji (3 studenta), dok se 27 studenata nije izjasnilo o postavljenom pitanju. Prema njihovom mišljenju, to su teritorijalno male tranzicijske države koje su tek ušle u NATO savez, ekonomski slabe, pacifistički orijentirane, te s malim financijskim izdvajanjima. Ukratko, zemlje koje strateški nisu važne za ostvarivanje globalnih ciljeva Saveza.

Podrška anketiranih ulasku Hrvatske u NATO pruža mnogo optimističniju sliku od one na razini čitave populacije. 58% studenata smatra kako Hrvatska treba ući u Savez, dok 42% smatra kako to nije najbolja solucija. Usporedimo li prezentirane rezultate s rezultatima istraživanja provedenog među studentskom populacijom 2002. godine⁸ dolazimo do zaključka kako konstantna većina studenata podupire jedan od najvažnijih ciljeva hrvatske vanjske politike.

Velika većina anketiranih (82%) smatra kako će Hrvatska prije ući u NATO savez, a tek nakon toga u EU, što se može objasniti iskustvima ostalih tranzicijskih zemalja koje su prije postale članice NATO-a, čime je potvrđen stupanj njihovog demokratskog razvoja, vladavine prava, te tržišne ekonomije, što je ujedno i pokazatelj spremnosti za članstvo u EU.

Kao godinu u kojoj će Hrvatska postati punopravna članica Sjevernoatlantskog saveza 48 studenata izabralo je 2008., za 2009. i 2010. odlučilo ih se 27, 19 studenata dvoji između 2009. i 2010., dok 29 anketiranih nije ponudilo odgovor. Oni pesimističniji ponudili su slijedeća predviđanja: 2012. godine (5 studenata), 2015. godine (9 studenata) dok petero studenata smatra da Hrvatska nikada neće postati članicom NATO-a.

Unatoč iskazanoj podršci studenti dijele neke od argumenata i strahova protivnika ulaska u Savez; 77% anketiranih drži kako će kao članica NATO-a Hrvatska morati slati svoje vojnike u vojne operacije širom svijeta, dok 82% predviđa povećavanje vojnih izdataka kao način prilagodbe oružanih snaga zahtjevima koje postavlja Savez.

Što se tiče spremnosti oružanih snaga za odgovor na brojne izazove članstva, te njihove kompatibilnosti sa snagama zemalja članica Saveza, 89% studenata smatra kako hrvatske snage trenutno nisu spremne za ulazak u NATO, međutim, gotovo svi anketirani (93%) drže kako će ulaskom u NATO doći do modernizacije hrvatske vojske u smislu razvijanja oružanih snaga vi-

8
Rezultate istraživanja vidi u: Čehulić, L., Hrvatska studentska populacija i euroatlantske integracije, *Međunarodne studije*, god. II, br. 3, Politička kultura, Zagreb, 2002.

sokih sposobnosti koje će podjednako služiti nacionalnim interesima i doprinosti interesima Saveza.

Razmišljanja studenata podvojena su kod pitanja koje zabrinjava dio hrvatske javnosti, te koje uvijek stoji u prvom redu negativnosti koje građani dovode u vezu s članstvom u NATO-u, a to je opasnost od terorističkih napada na tlu Hrvatske. Dok 56% anketiranih dijeli taj strah, te smatra kako će se ulaskom u Savez ta opasnost povećati, 44% studenata članstvu ne pripisuju mogućnost takvog razvoja događaja. Generalno gledano, među studentima vlada mišljenje kako će se ulaskom u NATO hrvatska sigurnost povećati (65% odgovora) što će uvelike pridonijeti rastu mogućnosti i isplativosti investiranja u našu zemlju (62% odgovora).

Brojčane vrijednosti istraživanja govore u prilog želje anketirane studentske populacije za članstvom u NATO savezu, koje bi se prema njihovim predviđanjima trebalo realizirati u bližoj budućnosti, nešto prije punopravnog članstva u Europskoj Uniji. S obzirom na iskazani stupanj potpore, zanimljivo je vidjeti analizu prednosti i nedostataka koje ta mlada populacija pripisuje članstvu u spomenutoj vojno-političkoj organizaciji te sudjelovanju u sistemu kolektivne sigurnosti.

Među prvima na ljestvici su prednosti vezane uz sigurnosna pitanja. Većina ispitanih smatra kako bi članstvo u Savezu dovelo do sveukupnog povećanja sigurnosti u cijeloj regiji Zapadnog Balkana, koja sa svim svojim specifičnostima i nedavnim ratnim zbivanjima treba upravo takvu garanciju i mjesto pod NATO-ovim sigurnosnim štitom. Uz stabilnost se veže i privlačnost područja za strane investicije koje će, po mišljenju studenata, dovesti do ekonomskog prosperiteta i otvaranja novih radnih mjesta. Mnogi smatraju da će se time ubrzati i ulazak u EU, a Hrvatskoj će s pravom odlučivanja o najvažnijim pitanjima međunarodnih odnosa porasti i politički rejting. U vojnoj sferi prednosti se vežu prvenstveno uz mogućnost sveobuhvatne modernizacije oružanih snaga, za koje anketirani studenti smatraju da trenutno još uvijek nisu spremne odgovoriti na nepredvidive sigurnosne izazove koje donosi 21. stoljeće.

Nedostatci koje studenti vide kao prepreku članstvu projekcija su stavova prisutnih među širom populacijom. Hrvatska bi ulaskom u NATO bila prisiljena slati svoje vojnike da riskiraju živote u mirovnim misijama diljem svijeta, dok bi se iz proračuna izdvajale velike količine sredstava na nešto što nije prepoznato kao nacionalni interes. Nadalje, prisutan je strah od terorizma kao i protivljenje izgradnji vojnih baza na obali koje bi mogle naškoditi našem turizmu. Kao treći skup negativnosti ističe se mogućnost gubitka suvereniteta, mišljanje u unutarnju politiku države, nemogućnost samostalnog odlučivanja o pitanjima vezanim uz nacionalnu sigurnost i obranu, te na mali ili gotovo nikakav utjecaj Hrvatske na donošenje odluka u okviru NATO saveza.

Zaključak

Rezultati istraživanja, koje je po strukturi i broju anketiranih bilo parcijalno i obuhvaćalo samo dio studentske populacije u Hrvatskoj, ipak ukazuju na pozitivan trend potpore članstvu Hrvatske u Sjevernoatlantskom savezu među informiranom populacijom koja kroz studijski program i profesionalne interese prati suvremena zbivanja u međunarodnoj zajednici.

Najvažniji vanjskopolitički cilj Republike Hrvatske od osamostaljenja, dodatno potvrđen konsenzusom svih političkih stranaka, predstavlja upravo članstvo u EU i NATO savezu. Time Hrvatska nastoji aktivno sudjelovati u stvaranju međunarodne sigurnosti, te provesti reforme u skladu s kriterijima i standardima koje nameće demokratsko društvo.

Do sada je postignut izniman napredak u političkim, ekonomskim i obrambenim reformama te vladavini prava, čime Hrvatska, gazeći utabanim stazama, ispunjava uvjete i osigurava poziv za pristupanje Savezu. Samim članstvom Hrvatska će konačno definirati svoj sigurnosni položaj u odnosu na susjedne zemlje, nastaviti sa obrambenim reformama i profesionalizacijom vojske, od objekta i konzumenta sigurnosti postati aktivan subjekt, te dobiti na kredibilitetu kao kandidat za članstvo u Europskoj Uniji.

NATO-vi čelnici u Rigi osjetili su važnost trenutka pred kojim se nalazi regija Zapadnog Balkana pruživši potencijal članstva svim zemljama, dajući impuls demokratskim reformama te nastojeći spriječiti jačanje ekstremnih snaga u trima zemljama, koje su predstavljale jedino europsko područje neobuhvaćeno suradnjom s NATO-om, u nastojanjima za skretanjem s puta euroatlantskog integriranja.

Sumiraju li se zaključci NATO Summita u Rigi i nedavna izjava povjerenika EU za proširenje Ollia Rehna prilikom posjeta Zagrebu, Hrvatska bi do kraja desetljeća trebala završiti s procesom euroatlantskog integriranja. Do tada treba 'zasukati rukave' i uvjeriti građane u kolikoj mjeri se članstvo u NATO-u i EU međusobno upotpunjuju, prvenstveno kroz zajednički sustav vrijednosti i interesa: demokracije, tržišnog gospodarstva, zaštite ljudskih i manjinskih prava te međunarodnog mira i stabilnosti.

Literatura

Cepanec, Ž., *Croatia and NATO: The Stony Road to Membership*, Ministarstvo obrane RH, Zagreb, 2003.

Čehulić, L., Hrvatska studentska populacija i euroatlantske integracije, *Međunarodne studije*, god. II, br. 3, Politička kultura, Zagreb, 2002.

Nakić, M., Hrvatska i NATO-postoji izbor, kakva je alternativa?, *Međunarodne studije*, god. VI, br. 3., Politička kultura, Zagreb, 2006.

NATO Handbook, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2006.

NATO priručnik, Ministarstvo obrane RH, Zagreb, 2000.

Rauchhaus, R., (ed.), *Explaining NATO Enlargement*, Frank Cass Publishers, London, 2001.

Riga Summit Declaration, <http://www.usembassy.lv/EN/site/nato>

Vukadinović, R., Čehulić, L., Lovrić, D., *NATO u međunarodnim odnosima*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2006.

Vukadinović, R., *Hrvatska na putu u NATO*, Working Paper 11, vol. 5, Hrvatska udruga za međunarodne studije, Zagreb, 2006.

Zilberman, A., Webber, S., *Public Attitudes toward NATO Membership in Aspirant Countries*, <http://www.deaf.ch/publications/e-publications/>

Summary

Student Population and Croatia's NATO membership

Conducting periodical researches about student population attitudes toward EU and NATO membership, the Atlantic Council of Croatia tends to isolate some of their prejudices and present attitudes, trying to determine the level of awareness and cognitions related to mentioned integration processes.

Key words: NATO Riga Summit, public support, research, student population attitudes